

Arviomuistio alaikäisavioliittojen sääntelytarpeesta

Johdanto

Oikeusministeriössä on valmistunut arviomuistio (OM Selvityksiä ja ohjeita 21/2018), jossa käsitellään alaikäisten avioliittoja koskevaa sääntelyä ja sen soveltamiskäytäntöä Suomessa. Muistiossa arvioidaan yhtäältä Suomessa solmittaviin alaikäisten avioliittoihin liittyvää poikkeuslupamenettelyä ja toisaalta ulkomailla solmittujen alaikäisten avioliittojen tunnustamista. Lisäksi muistiossa esitetään mahdollisia lainsäädännön kehittämisehdotuksia.

Tausta

Avioliittolain (234/1929) 4 §:n 1 momentin mukaan alle kahdeksantoistavuotias ei saa mennä avioliittoon. Lain 4 §:n 2 momentissa säädetään oikeusministeriön mahdollisuudesta erityisistä syistä antaa kahdeksaatoista vuotta nuoremmalle lupa avioitua. Laissa ei ole asetettu alaikäraja poikkeusluvan hakijalle.

Ulkomailla solmittujen avioliittojen tunnustamisesta säädetään avioliittolain 115 §:ssä. Pykälän 1 momentin mukaan ulkomailla pätevästi solmittu avioliitto on lähtökohtaisesti pätevä myös Suomessa. Avioliitto voidaan kuitenkin lain 139 §:n mukaan jättää tunnustamatta, jos sen pitäminen pätevänä johtaisi Suomen oikeusjärjestyksen perusteiden vastaiseen lopputulokseen.

Vastausohjeet vastaanottajille

Oikeusministeriö pyytää lausuntoanne alaikäisavioliittojen sääntelytarvetta koskevasta arviomuistiosta. Lausunto pyydetään antamaan vastaamalla lausuntopalvelu.fi:ssä julkaistussa lausuntopyynnössä esitettyihin kysymyksiin. Lausuntoa ei tarvitse lähettää erikseen sähköpostitse tai postitse.

Lausunnon antaakseen vastaajan tulee rekisteröityä ja kirjautua lausuntopalvelu.fi:hin. Tarkemmat ohjeet palvelun käyttämiseksi löytyvät lausuntopalvelu.fi:n sivulta Ohjeet -> Käyttöohjeet. Palvelun käyttöönoton tukea voi pyytää osoitteesta lausuntopalvelu.om@om.fi.

Huom.! Kaikki lausunnot ovat julkisia ja ne julkaistaan lausuntopalvelu.fi:ssä.

Aikataulu

Lausunto pyydetään toimittamaan viimeistään **7. syyskuuta 2018**.

Valmistelijat

Lainsäädäntöneuvos Laura Määttänen, sähköposti: etunimi.S.sukunimi@om.fi, puh. 02951 50332

Lisätietoja lausuntopalvelu.fi:n käytöstä voi pyytää palvelun ylläpidosta osoitteesta lausuntopalvelu.om@om.fi.

Linkit

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-697-0> - Arviomuistio alaikäisavioliittojen sääntelytarpeesta / Bedömningspromemoria om regleringsbehoven i fråga om äktenskap för minderåriga

Jakelu:

Amnesty International Suomen osasto
Ensi- ja turvakotien liitto ry
Etnisten suhteiden neuvottelukunta (ETNO)
Helsingin kaupunki / Sosiaali- ja terveystoimiala
Helsingin käräjäoikeus
Hämeen maistraatti
Ihmisoikeusliitto
Itä-Suomen aluehallintoviraston maistraattien ohjaus- ja kehittämissyksikkö
Jehovan todistajat
Katolinen kirkko Suomessa
Lapsiasiavaltuutettu
Lapsioikeusjuristit ry
Lastensuojelun Keskusliitto ry
Länsi-Suomen maistraatti
Maahanmuuttovirasto
Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry
Monika-Naiset liitto ry
Monikulttuurijärjestöjen yhteistyöverkosto Moniheli ry
Myöhempien Aikojen Pyhien Jeesuksen Kristuksen Kirkko
Naisjärjestöjen Keskusliitto ry
NYTKIS ry
Opetus- ja kulttuuriministeriö
OTT, tutkijatohtori Sanna Mustasaari
Pelastakaa Lapset ry
Professori emeritus Markku Helin
Resalat Islamilainen Yhdyskunta
Sisäministeriö
Sosiaali- ja terveysministeriö
Suomen Asianajajaliitto
Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallitus

Suomen Islamilainen Neuvosto
Suomen Kuntaliitto
Suomen ortodoksinen kirkko
Suomen UNICEF ry
Suomen vapaakristillinen neuvosto SVKN ry
Tampereen kaupunki / Sosiaali- ja terveystieteet
Tasa-arvoasiain neuvottelukunta (TANE)
Tasa-arvovaltuutettu
Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos
Tuomariliitto ry
Työ- ja elinkeinoministeriö
Ulkoasiainministeriö
Uudenmaan maistraatti
Väestöliitto
Väestörekisterikeskus
Yhdenvertaisuusvaltuutettu

Suomessa solmittavat alaikäisten avioliitot (poikkeuslupamenettely)

1. Arviomuiston luvussa 4.1 on käsitelty nykyisen poikkeuslupamenettelyn etuja ja haittoja. Pitäisikö alle 18-vuotiaalla olla jatkossakin mahdollisuus saada poikkeuslupa avioliiton solmimiseen alaikäisenä?

- Kyllä
- Ei

Kommentit/perustelut:

Kirkkohallituksen mielestä lapsen edun turvaamiseksi avioliiton solmimisen ikärajan tulisi olla 18 vuotta, ilman mahdollisuutta saada poikkeuslupaa avioliiton solmimiseen alaikäisenä. Kirkkohallitus katsoo, että lainsäädännön tehtävänä tulisi ensisijaisesti ennaltaehkäistä lapsiavioliittojen syntymistä.

Avioliiton solmimisen ikärajan asettaminen 18 vuoteen olisi johdonmukainen ratkaisu, sillä Suomen oikeusjärjestelmässä katsotaan henkilön saavuttavan täyden itsemääräämisoikeuden ja oikeustoimikelpoisuuden 18-vuotiaana. Avioliiton solmimisen ikärajan asettaminen samaan ikään on keino suojella alaikäistä ja osaltaan varmistaa lapsen oikeutta lapsuuteensa.

Avioliiton solmimisella on myös varallisuus oikeudellisia seuraamuksia. Alaikäinen aviopuoliso on varallisuus oikeudellisissa oikeussuhteissa täysi-ikäistä puolisoaan heikommassa asemassa. Myös tämä seikka puoltaa poikkeuslupamenettelystä luopumista.

Poikkeuslupamenettelystä luopuminen vastaisi samalla Pohjoismaista oikeuskehitystä.

2. Arviomuiston luvussa 4.1.2 on hahmoteltu vaihtoehtoja nykyisen poikkeuslupamenettelyn kehittämiseksi. Jos poikkeuslupamahdollisuus säilytettäisiin jatkossakin, tulisiko olemassa olevaa sääntelyä kehittää joillakin seuraavista tavoista:

a. Kirjaamalla lakiin ehdoton alaikäraja (esim. 16 vuotta)

- Kyllä
- Ei

b. Kehittämällä kuulemismenettelyä siten, että sosiaaliviranomaiset kuulisivat alaikäistä hakijaa aina

- Kyllä
- Ei

c. Muulla tavoin (miten?)

- Kyllä
- Ei

Kommentit/perustelut:

Kirkkohallitus pitää ensisijaisesti ja parhaana ratkaisuna sitä, että avioliittoon vihittävän tulee olla 18 vuotta täyttänyt henkilö. Jos valmistelun yhteydessä kuitenkin päädyttäisiin säilyttämään poikkeuslupamahdollisuus, tulee laissa säätää luvan myöntämiselle ehdoton

alaikäraja. Kirkkohallituksen mielestä alaikärajan tulee olla vähintään 16 vuotta, joka on jo voimassa olevassa rikoslaissa säädetty nk. suojaikärajaksi. Tämän on katsottava asettavan vähimmäisikävaatimuksen myös avioliiton solmimiselle.

Ikärajavaatimuksen lisäksi kirkkohallitus pitää lapsen edun turvaamiseksi tärkeänä, että sosiaaliviranomaiset kuulisivat aina alaikäistä hakijaa henkilökohtaisesti ja antaisivat hakemuksen johdosta lausunnon. Lapsen kuulemisen tulisi tapahtua suullisesti ja ilman muiden perheenjäsenten tai mahdollisen, tulevan aviopuolison läsnäoloa. Kirjallista kuulemista ei kaikissa tilanteissa voida pitää riittävänä keinona tämän tahtotilan selvittämiseksi.

3. Onko arviomuistion 4.1 luvussa arvioitu nykytilan sekä eri sääntelyvaihtoehtojen (ehdottoman alaikärajan kirjaaminen lakiin, kuulemiskäytännön täsmentäminen, poikkeuslupamenettelystä luopuminen) etuja ja haittoja riittävän kattavasti?

Kyllä

Ei

Kommentit/perustelut:

Ulkomailla solmittujen alaikäisavioliittojen tunnustaminen

4. Arviomuistion luvussa 4.2 on arvioitu ulkomailla solmittujen alaikäisavioliittojen tunnustamiseen liittyvän sääntelyn nykytilaa sekä mahdollista tarkistamistarvetta. Pidätekö nykyistä tunnustamissääntelyä asianmukaisena?

Kyllä

En

Kommentit/perustelut:

Kirkkohallituksen mielestä kirjaamisviranomaisena toimivat maistraatit joutuvat tällä hetkellä toimimaan monitulkinnallisten ja osittain keskenään ristiriitaisten avioliittolain säännösten pohjalta. Ei voida pitää hyväksyttävää, että päätökset pohjautuvat enneminkin ohjeistukseen kuin lainsäädäntöön. Myös rekisteröimismenettely tulisi yhdenmukaistaa.

5. Jos ette pidä nykyistä tunnustamissääntelyä asianmukaisena, millä perusteella ja miten sitä tulisi mielestänne kehittää?

Lähtökohtaisesti lapsiavioliittojen ehkäisemiseksi avioliittojen tunnustamisen edellytyksenä tulisi olla se, että avioliitto on solmittu 18-vuotiaana. Kuten arviomuistiossa tuodaan esille, avioliiton solmimisikäraja kuitenkin vaihtelee valtioittain, mistä syystä voidaan pitää perusteltuna tunnustaa sellaiset avioliitot, jotka eivät ole Suomen oikeusjärjestyksen perusteiden vastaisia. Avioliittojen tunnustamisessa tulee käyttää tapauskohtaista harkintaa ja varmistaa, että haavoittuvassa asemassa olevan (usein vaimon ja lasten) asema ja etu voidaan turvata.

Kirkkohallitus pitää tärkeänä, että alaikäisten ulkomailla solmimien avioliittojen tunnustamiselle asetetaan ehdoton alaikäraja, jonka tulisi olla Suomen oikeusjärjestelmässä jo hyväksytty lapsen suojaikäraja eli 16-vuotta (RL 20:6) ja tätä nuorempina solmittu avioliitto pidettäisiin mitättömänä. Tällöinkin on tärkeää selvittää alaikäisenä avioliiton solmineen oma tahtotila. Siten ennen alaikäisavioliiton tunnustamista tulisi esimerkiksi

sosiaaliviranomaisten toimesta kuulla alaikäisenä avioliiton solminutta henkilökohtaisesti suullisessa menettelyssä, ilman aviopuolison läsnäoloa.

Muut huomiot

6. Onko teillä muuta lausuttavaa arviomuistiosta?

Voit jättää liitteitä lausunnon yhteyteen. Sallittuja tiedostoformaatteja ovat: pdf, doc, docx, xls, xlsx, ppt, pptx, csv, txt, rtf, zip, jpg, jpeg, png, gif and tif. Liitetiedostojen koko tulee olla pienempi kuin 50 Mb.

Manninen Sami
Oikeusministeriö

Määttänen Laura
Oikeusministeriö